

mai világunkkal: a régmúlt idők eredetkérdéseit, Ábrahám ágyasává lett, majd elüldözött egyiptomi szolgálólány, a megalázott Hagart a fogyasztói társadalom egy szimbólumával ajándékozta meg – ám a sovány, kuporgó nőalak így is boldogtalannak tűnik – a Coca Cola bizonyosan nem szabadít fel bennünket, még ha korábban bíztunk is abban, hogy vele szabadabb világ köszönt ránk.

„Adás-vétel”

Visszatérve az „eladhatatlanság” kérdésére: az Olaf Palme-ház termében látott tárgyak kiállítói felteszik a kérdést, játékosan felidézve a Vaginov-hősök bizonyos problémáit is: „haszontalan” dolgok ugyan kinek kellene? Ki venne például egy ablakpárkányon fekvő, életnagyságú „hajléktalan babát”, vagy a megalázott Hagart ábrázoló, kuporgó szobrot? Túl közeli, „kellemetlen” a valóság, melyre reflektáltak az alkotók, akik talán nem, vagy nem egészen tartoznak a hivatalos kánonba. Igaz, nincs egyetlen uralkodó kánon a képzőművészetben sem; El-Hassan Róza kiállít a Ludwig Múzeumban, a Múcsarnokban is, és magángalériák is árulnak kortárs műveket. Valószínűleg még el kell telnie bizonyos időnek, míg a potenciális vásárlókör értő tagjai tudatosan vevői akarnak lenni azoknak a műveknek, amelyek elgondolkodtatnak feszültséggel teli kortárs világunk kérdéseiről. És persze a művészek, gyűjtők sem minden esetben árusítják szívesen gyűjteményünk kedvelt tárgyait, a hozzájuk fűzött-fűződő asszociációkat, meséket, álmokat. Erről szép sorokat olvashatunk Vaginov prózájában, ahol az emberi fukarság lélektanának ironikus bemutatása sem hiányzik. A képet imitáló, bekeretezett lottószelvényekkel BODÓ SÁNDOR *Ötös lottó telitalálat* című montázsában ironikusan utalt a pénz uralkodó fétisére, az „eladhatatlanság” illetve az utcán élő nincstelenek ábrázolásának kontextusában.

Kádár Zsófia

Vizuális korkép a Palme Házban

Pesti Eladhatatlan

Olaf Palme Ház, Budapest
2008. február 27 – március 16.

A *Pesti Eladhatatlan* című kiállításba lépve az az érzésünk támadt, mintha egy elhagyatott házába tévedtünk volna be, amelynek tulajdonosa különböző dolgokat gyűjt. Ez az ember nemcsak műtárgyakat sorakoztatott fel, hanem különböző, leginkább huszadik századi műtűröket, csecsebecsüket, aki nem veti meg a giccset, a tömegkultúra termékeit sem. Láthattunk néptáncoló párt ábrázoló batikolt vásznat, kifinomult arisztokrata pár hímzett képét, pléhből kivágott menórát, buddhaszobrot, szecessziós díszítésű dobozkát, Petőfi-emlékplakettet. A műtárgyak is igen sokfélék: minőségük nagyon különböző, eltérnek egymástól az alkotói minőség és az inspiráció tekintetében egyaránt. Láttuk többek között KÜRTI ISTVÁN harmadrangú festő *Megérkezett a halál* című alkotását 1937-ből, továbbá a nem különösebben ismert grafikus, FERY ANTAL mozaikképét, és az ugyancsak feledésbe merült GUTAHÁZY NÉMETH GYULA *Dinnyevásár* című festményét, és persze a kiállításra felkért kortárs képzőművészek alkotásait.

A művészettörténészek által kanonizált művészi alkotások, a giccs, vagy a tömegkultúra részét alkotó tárgyak közös jellemzője, hogy „tökéletesen eladhatatlanok” (Don Péter).¹ Némelyik ezért, a többi azért. Egyes tárgyak, művek „túl közel állnak a lehetséges vevőkör kollektív emléktanyájához”² (El-Hassan Róza), vagyis még nincsenek (kultur)történeti értékeik az emberek számára, vagy a vásárlók szociálisan nem érzékenyek a művek által felvetett problémákra. Mások, leginkább a kortárs művek, azért szorulnak ki a műtárgypiacról, mert sokak számára nehezen érthetőek.

Még egy fontos közös nevezője van a kiállított tárgyaknak: mindegyikük egy komplex, különböző ízléseket magába foglaló kultúra részét alkotja. Akkumulációjuk gyűjtőjük érzékeny, eklekticizmusra hajlamos érdeklődésén alapul. A kollektív olyan korkép, mely az alacsony-, a magas-, a népi- és a tömegkultúra

Pesti Eladhatatlan, (részlet a kiállításról)
Olaf Palme Ház, Budapest,
2008. február 27 – március 16.

összefonódottságát mutatja be. Az orosz népművészetből jól ismert Matroskababa kedves „design”-ját veszi át egy tömegcikk, a terrorista Osama Bin Ladent ábrázoló tűtartó dobozka. Ugyancsak a népművészetből meríti formakincsét és mesei témavilágát a gödöllői iskola *Piroska és a farkas* című gobelinje, s ezáltal a népi, naiv formavilágot a „magas művészet” részesévé avatja. Egy keretezett kézimunkában kubista Picasso-kompozíciót fedezhetünk fel, mely élénk színeinek dekorativitása által nem véletlenül lopódzik be a lakáskultúránkba. A *Popeye* kerámia szobrocskához hasonló kisebb dísz tárgyak inspirálhatták Jeff Koons felnagyított, óriás gicc-szobrait, amelyek az olcsó hatásokra törekvő, felszínes, érzélgős tömeg kultúra tárgyait emelik be a „magas művészet”-be. A különböző minőségű és használati értékű alkotások így egészítik ki egymást ebben a vizuális korképben.

Közös továbbá a kiállított tárgyakban, hogy mind pestiek. Bár nem egészen egyértelmű, hogy a felhalmozott tárgyak választékának van-e valami pesti specifikuma, de el kell hinnünk a kiállításrendezőknek, hogy van, mivel ezt állították.³ El-Hassan Rózától ezt a következőképpen hallhattuk a tárgyakkal kapcsolatban: „... ami minket, budapestieket, történelmi hagyományainkat, mult(i)kulturális eklektikánkkal különössé tesz...”⁴ A kiállítás értelmezésében fontosabb azonban az, hogy a megjelenített tárgyi kultúrát egyfajta hagyatékként is értelmezhetjük. Az egyes darabok befogadásával, megszerzésével, kiállításokba szemléljük a 20. század vizuális kultúrájának egy részét, és minél átfogóbb a tárgyak skálája, annál teljesebb képet alkothatunk az elmúlt évszázadról, annál pontosabban dokumentálhatunk egy korszakot.

Az identitás, a történet, az emlékezet és a veszteség jelenségeit vizsgálja a most éppen New Yorkban, az International Center of Photographyban látható *Archiválási láz* (Archive Fever) című kiállítás.⁵ A veszteség, illetve a veszteséget megakadályozó archiválás, dokumentálás, a gyűjtés a „*Pesti Eladhatatlan*” című kiállítással is kapcsolatba hozható. A New York-i tárlaton kiállító Lamia Joreige bejrúti művész *A háború tárgyai* című alkotása szorosan illeszkedik a tárgyi világon át megőrizhető emlékezés kérdéséhez – ezt a kérdést vetette fel a Palme Házban rendezett kiállítás is. A művész a tizenöt éves libanoni polgárháború túlélő áldozatait arra kéri, hogy válasszanak olyan tárgyakat, amelyek a háborúra emlékezteti őket. Az egyes vitrinekbe kerülő emléktárgyakhoz videóinterjúk tartoznak, melyek elmesélik a hozzájuk és a tulajdonosukhoz tartozó történetet.⁶ A budapesti kiállítást megalapozó „archiválási láz” nem volt ilyen tudatos, de nem is ez volt a célja. Mégis, ebben a térben, melynek megvan a maga története, a Millennium Szalon ódon falai között a pesti tárgyak is elmondják saját történeteiket.

Két gyűjtő, El-Hassan Róza és Don Péter „házában” jártunk. Kettejükben együtt fogant meg az ötlet erre a tárlatra. A tárgyak összeválogatása is közös munkájuk eredménye.⁷ Manapság az átlagember a nagy költségvetésű, látványos, de mindenképpen nagy nevekkel dicsekvő kiállításokra kapja fel a fejét. A „*Pesti Eladhatatlan*” nem illeszkedik ezek sorába, mégis sokkal gazdagabb élményt nyújtott, mint ezek bármelyike.

3 i. m. n. 1, http://tranzit.blog.hu/2008/03/13/pesti_eladhatatlan

4 i. m. n. 1.

5 <http://www.icp.org>, http://tranzit.blog.hu/2008/03/07/az_emlekezet_elviselhetetlen_konnyelmusege

6 i. m. n. 4.

7 i. m. n. 1.

1 <http://www.roza-el-hassan.hu/unsellables/index.html>

2 i. m. n. 1.